

*Dránovits Tímea PhD-hallgató,
Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Alkotmányjogi Tanszék*

A gyermek mindenk felett álló érdekének és a véleménynyilvánítás szabadságának egymáshoz való viszonya a hazai szabályozás tükrében

A gyermeki jogok, és elsősorban a gyermek mindenk felett álló érdekének érvényesülését, és ezzel összefüggésben a véleménynyilvánítás szabadságára vonatkozó szabályozás áttekintését, azért tartom szükségesnek közelebbről megvizsgálni, mert a gyermek mindenk felett álló érdekének, és ebből kifolyólag a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez való jogának vizsgálata meglátásom szerint részaspektusaiban olyan veszélyhelyzeteket hordoz magában, amelyek adott esetben eddig vagy kellően nem feltárt problémákra világíthatnak rá, vagy olyan területekre vezetnek el, amelyeket jogalkotási és -érvényesülési szempontból nem feltétlenül sikerült megfelelő garanciákkal biztosítani. A gyermeki érdekek és jogok esetleges nem megfelelő szabályozásának hosszú távú társadalmi hatásaként nehezen korrigálható magatartásminták rögzülhetnek.

Különösen, ha arra gondolunk, hogy az erőszak és annak képi megjelenítése a mindennapok részévé vált. Az erőszakos tartalmak közvetítésének egyik leghatásosabb eszköze pedig napjainkban a televízió mellett az internet lett. A gyermekek szempontjából ennek azért van jelentősége, mert a legkedveltebb szabadidős tevékenységeik ezen két tömegkommunikációs eszközhöz kötődnek. Ez azonban hatalmas csapdaként fogható fel, különösen, ha figyelembe vesszük azt a törekvést, hogy a médiapiac célja többek között az, hogy a gyermeket – abszolút - fogyasztóvá tegye. Ez a tendencia csak fokozódott kereskedelmi műsorszolgáltatók médiapiacon történő megjelenésével, amely egyúttal új műsorstruktúrával, műfajokkal, új szerkesztési gyakorlattal ismertette meg a nézőt. A

hangsúly már nem pusztán a tájékoztatáson van, hanem jórészt a szórakoztatás került előtérbe.¹

A törekvés érthető, azonban hangsúlyozni kell hogy a gyermek hosszú távú fejlődése szempontjából nem mindegy, hogy milyen tartalommal találkozik/találkozhat a média közvetítése által. Külön kérdésként fogalmazódhat meg, hogy a szórakoztatásra szánt tartalmak, mennyiben befolyásolhatják kedvezően, vagy akár kedvezőtlenül a gyermek fejlődését, és mennyiben segítik megfelelően a gyermeki vélemény és értékítélet társadalmilag kívánt és elfogadható alakulását.

Mindezen szempontokat figyelembe véve a megújult ágazat különösen azért veszélyes, mert rengeteg olyan tartalommal tájékoztat, amely a gyermek, szellemi, erkölcsi és lelki fejlődését gátolhatja. Ebben nem csak a – leginkább esti – v televízió adásokban gyakran megjelenő, rengeteg önmagáért való és jutalmazott agresszió foglal el kitüntetett szerepet², hanem azok a műsorok is, amelyek napról napra vagy estéről estére mutatnak be olyan – talán – hétköznapiak tekinthető embereket, akik azáltal kapnak/kaphatnak médianyilvánosságot, hogy közszemlére bocsátják – talán sajátosnak mondható – életformájukat/életvitelüket, amely remélhetően a társadalom többsége számára még sem nem elfogadott, sem nem általános. Az eset nem kirívó, emellett a korai, még fejlődő személyiség alakulását negatívan befolyásoló hatásai vitathatatlanok. Az erőszak, a szexualitás és a meztelenség rosszabb esetben a pornográf tartalmak – időszakos és visszatérő – bemutatása a média által könnyen téves mintakövetésre ösztönözheti a gyermeket is.

Előadásomban ezért kitérek a téma (gyermek)pszichológiai hátterére, megvizsgálom a gyermeki jogokkal kapcsolatos nemzetközi és hazai szintű szabályozást, ismertetem hogy alkotmányjogi szempontból hogyan értelmezhető a gyermek mindenek felett álló érdeke, nevezetesen, hogy felfogható-e elvként, célként, feladatként, végső soron alapvető jogként, végezetül megvizsgálom, hogy mindezekre tekintettel a gyermek mindenek felett álló érdekének megvalósulását mennyiben segíti, illetve segítheti-e egyáltalán a véleménynyilvánítás szabadságára vonatkozó hazai szabályozás, alkotmánybírói jogértelmezés.

---

¹Neotelevízió: válság vagy megújulás? www.mediakutato.hu (2006.10.18.)

²i.m. Neotelevízió

1. Pszichológiai háttér

Az erőszakkal kapcsolatban két hangzatos állítás szokott elhangozni. Az egyik az, hogy erőszakos világban élünk, a másik, hogy az erőszakos cselekedetek száma az elmúlt időszakban folyamatosan növekedett.³

Az agresszív és erőszakos világgal kapcsolatos megjegyzéshez Csányi Vilmos annyit fűzött hozzá, hogy a főemlősök között az ember a legkevésbé agresszív lény, ezért korántsem biztos, hogy azért nézünk agressziót, mert magunk is agresszívek vagyunk. Napjaink tendenciája éppen az, hogy sokkal inkább aggaszt minket az agresszió, és ez azért lehet így, mert magunk is érzékenyek vagyunk rá.⁴ Az utóbbi megállapítást helyén valónak tartom, mégis kiegészíteném annyival, hogy valóban nem biztos, hogy azért nézünk agressziót, mert agresszívek vagyunk, hanem egyszerűen csak azért, mert napjainkban még mindig az egyik legkedveltebb szabadidős tevékenységnek a televíziózás számít, és adott műsorsávban nem mindenkinek, és nem mindig adódik lehetősége arra, hogy erőszakmentes műsort nézzen. Ez a gyermek vonatkozásában – talán különösen – is igazolható.

Az erőszakos tartalmak jelenléte a média világában éppen ezért indokoltá teszi, hogy közelebbről is megvizsgáljuk ezeket a jelenségeket, így különös tekintettel a fejlődő személyiségre gyakorolt hatásukat.

Anderson és Bushman meglátása szerint minden olyan viselkedés az agresszív és erőszakos fogalom alá sorolható, amely szándékosan, a károkozás közvetlen, kívánt céljával sért egy másik személyt, élőlényt, vagy rongál tárgyat.⁵ Különböző vizsgálatok során felvetődött az a kérdés, hogy vajon hatással van-e az egyén kezdeti agresszivitása arra, hogy mennyire agresszív viselkedéssel reagál a képernyőn bemutatott erőszakra. Bushman álláspontja alapján az agresszív kísérleti személyek az ilyen hatásokra agresszívebben reagálnak. Grimm meglátása az, hogy az erőszakos médiatartalomra adott válasz három tényezőtől függ: a személyek agresszivitásától, az alap szorongás szinttől, valamint a kontrollhelytől.⁶ Leyens kutatásai alapján arra a megállapításra jutott, hogy az erőszakos filmek növelik az agresszivitást, különösen, ha a néző eleve frusztrált vagy egy számára „rokonszenves” agresszorral azonosul, aki a történet végén győztesen kerül ki. Az is

---

³Utóbbi statisztikai adatokkal igazolható.

⁴Stachó László-Molnár Bálint: Médiaerőszak: tények és mítoszok(2003) www.mediakutato.hu/eroszak

⁵Stachó-Molnár:i.m.

⁶Stachó-Molnár:i.m.

bebizonyosodott, hogy ha a néző a való életből filmre vitt agresszív jelenetet lát, utóbbi bizonyítottan nagyobb hatással van az egyénre.⁷

Az idegrendszer eddigi kutatási eredményei ezzel együtt rámutatnak arra is, hogy az emlékek, tapasztalatok, utánzott modellek nem elhanyagolható szerepet játszanak az agresszió kialakulásában. Különböző modell – kísérletek azzal az eredménnyel jártak, hogy az erőszak látványa növeli a gyermek agresszivitását.⁸ Tudományos kísérletek igazolják azt is, hogy a főemlősök adott cselekvést rövidebb-hosszabb idővel annak lezajlása után is reprodukálni képesek, így a gyermek másfél-kétéves korában már birtokában van a késleltetett utánzás „tudományának”. Ez azt jelenti, hogy a megfigyelt, számára ismeretlen hangokat, mozdulatokat meghatározott idő elteltével képes hiánytalanul leutánozni. Ahhoz, hogy egy adott cselekvést hiánytalanul elsajátítson, elegendő a modell pusztán – akár egyetlen alkalommal történő - megfigyelése. Ez az obszervációs tanulás.⁹

Az ismertetett elméletet igazolja Huston 1961-ben, 6 éves gyermekekkel végzett kísérlete. A gyermekeket két csoportra osztották. Az egyik csoporttal többet foglalkozott a modell, a másikkal kevesebbet. A megfigyelések azzal az eredménnyel jártak, hogy azt a modellt, aki többet foglalkozott a csoporttal, inkább utánozták a gyermekek. Egy kivétel volt: amikor a modell megvert egy babát. Ezt a mozdulatsort mindkét csoport esetében szinte valamennyi gyermek leutánozta. Az eredményt további kísérletekkel is megerősítették.¹⁰

A katarzis – elmélet követői szerint az erőszak szerepe abban ragadható meg, hogy annak kiélésével megnyugvásba részesülnek az emberek, a frusztrációt eredményező hatások pedig semlegesítődnek. A lélektani kísérletek azonban ennek a tézisnek ellent mondtak, megállapításaik alapján az agresszió kifejezése, kiélése nem jár egyúttal katartikus megnyugvással.¹¹

A társas tanuláselmélet kutatója Albert Bandura az 1960-as években arra a megállapításra jutott, hogy az agresszív modellek megfigyelése fokozza a tévénéző gyermek agresszív késztetéseit. A különböző filmekben, rajzfilmekben látott modellek az agresszió mértékét képesek voltak emelni. Kutatásának alapja egy kísérlet volt, amely során óvodásokkal nézettek erőszakos tartalmú filmeket. A vetítést követően összeengedték a

---

⁷Stachó-Molnár:i.m.

⁸Stachó-Molnár:i.m.

⁹Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 2001. 24-25.o.

¹⁰Ranschburg:i.m. 82-83.o.

¹¹Stachó-Molnár:i.m.

gyermeket, hogy játszanak egymással. Külső megfigyelők a játék során különböző agresszív megnyilvánulásokat rögzítettek.¹²

Az ismertett negatív hatásokat kedvezően befolyásolja, ha az erőszakos elemeket is felvonultató filmek tartalmát, valamint a filmkészítési technikákat megvitatják a gyermekekkel. Utóbbi megállapítást Frydman terepkísérletei egyértelműen igazolják. Mindez összhangban áll azzal a felfogással, amely szerint a gyermeket úgy kell nevelni, hogy értelmet lásson abban a világban és környezetben, amely őt körülveszi. A gyermek nézetei önmagáról, a világról, az élet értelméről azonban éppen olyan lassan fejlődnek mint teste, értelme. Ezért segítségre van szüksége, hogy folyamatosan megérthesse önmagát, és így utat találjon mások megértéséhez is. Így juthat el az emberi érintkezés magasabb formáihoz.¹³

Ebben a folyamatban nem csak a társadalom, és a közvetlen környezet hatása meghatározó, hanem a megfelelően átadott kulturális örökségé is, amit leginkább az irodalom, és a mesék világa képes közvetíteni számára. Ezeknek a történeteknek éppen ezért mély jelentéstartalommal kell rendelkezniük ezáltal alkalmassá válva arra, hogy a gyermek adott fejlődési fokán befogadást leljenek. Fejleszteniük kell a gyermek képzeletét, intellektusát, el kell igazítaniuk a gyermeket érzelmeikben, meg kell békíteniük félelmeivel, vágyaival, és megoldást kell javasolniuk problémáira.¹⁴

A gyermek életének korai szakaszán tisztaságot, átláthatóságot és azt igényli, hogy tudja, minden jóra fordul majd. Azt hogy a valóságban ez nem mindig így van, időről – időre kell megtapasztalnia.¹⁵ Szüksége van erkölcsi nevelésre, amely burkoltan jelzi az erkölcsös viselkedés előnyeit. Ehhez olyan útmutatások kellene, amelyek nem használnak elvont etikai fogalmakat, csak olyanokat, amelyek a gyermek számára leképezhetőek és befogadhatóak.¹⁶ Ilyen történetek fontos mondanivalót hordoznak a tudatos, a tudatelőtti és tudattalan tartalmak számára. Egyetemes emberi problémákat vetnek fel, a gyermek énjéhez szólnak, enyhítenek belső feszültségein.¹⁷

---

¹²Stachó-Molnár: i.m.

¹³Bruno Bettelheim: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek Corvina, 1985. 9-10.o.

¹⁴Bettelheim: i.m.11-13.o

¹⁵Arnica Esterl: A gyermeknek mese kell www.mese.lap.hu/Amese rovat (2006.03.24.)

¹⁶Bettelheim: i.m.11-15.o

¹⁷Bettelheim: i.m.11-12.o

2. Gyermeki jogok nemzetközi szabályozása

A gyermekeket hasonlóan a felnőttekhez emberi jogok illetik meg.¹⁸ Ezek a jogok tekintettel a gyermeki minőségre fokozottabb és eltérő védelmet igényelnek, ezért a felnőttekhez képest más megítélés alá tartoznak a gyermekek. Az általános gyermeki jogok kiemelése és nemzetközi dokumentumokban való megfogalmazása az emberi jogok harmadik generációjához tartozik.¹⁹ gyermeki jogok megkülönböztetett védelmének biztosításához különféle nemzetközi dokumentumok járulnak hozzá, amelyek ezen a területen egyúttal elősegítették a nemzetközi összefogás kialakulását is.

Elsőként a Népszövetség Közgyűlése által 1924-ben Genfben elfogadott, gyermekek jogairól szóló nyilatkozatot említeném meg, amelyben tartalmát tekintve először került megfogalmazásra a gyermek védelemhez és gondoskodáshoz való joga.²⁰

Az ENSZ Közgyűlése 1959. november 20. napján kelt határozatával fogadta el a Gyermek Jogairól szóló nyilatkozatot, amelyben arra hivatkozott, hogy a gyermeknek fizikai, szellemi fejletlensége miatt különös biztosítékokat és gondozást kell nyújtani, beleértve ebbe a megfelelő jogi védelmet is. Emellett utalt arra, hogy az emberiségnek a legjobbat kell nyújtania a gyermekek számára.²¹ A Nyilatkozat tovább részletezi ezt, amikor a 2. elvben kimondja a gyermek különleges jogi védelemhez való jogát és rendelkezik arról, hogy a gyermek jogi, valamint egyéb eszközökkel lehetőséget, és alkalmat kap arra, hogy fizikailag, szellemileg, erkölcsileg, lelkiileg, és társadalmilag fejlődjék, egészséges és szokásos módon szabadság és a méltóság között.²² Az e célból elfogadott törvényekben figyelembe kell venni a gyermek mindenk felett álló érdekét. Az angol nyelvű eredeti szöveg szerint „best interest of child”.²³ Indokolt, tehát rámutatni, hogy a mindenk felett álló érdek fogalma helyesen a gyermek legfontosabb, vagy legfőbb érdeke jelentésben értendő, vagyis nincs szó arról, hogy a gyermek érdeke mindenki más érdeke felett állna.²⁴

Az ENSZ Közgyűlése 1986. december 3-án fogalmazta meg nyilatkozatát a Gyermek Védelmére és Jólétére alkalmazandó Szociális és Jogi Elvekről. A nyilatkozat

---

¹⁸Csikó Ottó – Filó Erika: Magyar családjog HVG-ORAC, 2003 (második, átdolgozott kiadás) 331. o.

¹⁹Sáry János - Somdy Bernadette: Alapjogok, Alkotmánytan II. Osiris Kiadó, Budapest 2008 340.o.

²⁰Az Alkotmány kommentárja II. Századvég Kiadó Budapest, 2009 2384.o.

²¹Az Alkotmány...i.m.2384.o.

²²Az Alkotmány...i.m.2384.o.

²³Az Alkotmány...i.m.2384.o.

²⁴Az Alkotmány...i.m. 2384.o.

kimondja, hogy a gyermeknek családban, szeretetben, erkölcsi, anyagi biztonságban kell felnőnie.

A nemzetközi egyezmények közül kiemelkedően fontos szerepe van a Gyermek Jogairól szóló New York-i Egyezménynek, mert ez az első olyan nemzetközi dokumentum, amely átfogóan foglalkozik a gyermek érdekével, a gyermeki jogokkal, a gyermek védelmével.²⁵ Az Egyezmény rendelkezései arra tekintettel születtek meg, hogy a gyermekkor különleges segítséghez és támogatáshoz ad jogot. A gyermek személyisége harmonikus kibontakozásához szüksége van arra, hogy családi környezetben, boldog, szeretetteljes környezetben, megértő légkörben nőjön fel. Az Egyezmény kimondja a gyermek mindenk felett álló érdekét (the child's best interest). A rendelkezés célja, hogy a gyermeket olyan jogosultságban részesítse, amely adott helyzetben a lehető legtöbb jogot biztosítja számára. Ez azonban mások jogos érdekének sérelmével nem járhat. Az Egyezmény értelmében az államoknak tiszteletben kell tartaniuk a szülőknek, a nagycsaládnak, a közösségnek, a gyámnak, vagy a törvényesen felelős személynek azt a felelősségét, jogát és kötelességét, hogy a gyermeknek ezen egyezményben elismert jogai gyakorlásához, képességei fejlettségének megfelelően iránymutatást, tanácsot adjanak.

Az egyezmény rendelkezései értelmében a gyermeknek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához is, ez azt jelenti, hogy joga van mindenféle tájékoztatás és eszme határokra tekintet nélküli kéréséhez, megismerésének és terjesztésének szabadságához. Ez megnyilvánulhat írásban, szóban, nyomtatásban, művészi, vagy bármilyen más, a gyermek választásának megfelelő módon. A gyermek joggyakorlása csak a törvényben kifejezetten megállapítható korlátozásoknak vethető alá. A korlátozások célja mások jogainak, jó hírnevének tiszteletben tartása, az állam biztonsága, a közrend, a közegészségügy, a közérkölc védelme. Emellett a gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással –fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal-, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. Joga van ahhoz, hogy a médiában fejlettségének megfelelő, ismeretei bővítését segítő, erőszakmentes műsorokhoz hozzáférjen, emellett minden gyermeknek joga van olyan életszínvonalhoz, amely lehetővé teszi kellő testi, szellemi, lelki, erkölcsi és társadalmi fejlődését.

Az egyezményben részes államok elismerik a tömegtájékoztatási eszközök feladatának fontosságát, és gondoskodnak arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző

---

²⁵Az egyezmény értelmében gyermek az a személy, aki 18. életévét nem töltötte be, kivéve ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.

hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, amelyek a gyermek szociális, szellemi és erkölcsi jólétének előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják. Az államok ezen felül előmozdítják, hogy a tömegtájékoztatási eszközök a gyermekek számára szociális és kulturális szempontból hasznos tájékoztatást és anyagokat terjesszenek. A részes államok ennek érdekében kötelezettséget vállalnak a gyermek jólétére ártalmas információk és anyagok elleni védelmét szolgáló irányelvek kidolgozására. Ennek értelmében megtesznek minden arra alkalmas törvényhozási, közigazgatási, szociális, és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhanyagolás, a rossz bánásmód és a kizsákmányolás bármilyen formáitól.²⁶

Az emberi jogok Egyetemes Nyilatkozata, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya megfogalmazza a gyermek jogát ahhoz a védelemhez, amely őt kiskorú állapota miatt a családja, a társadalom és az állam részéről megilleti. A Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya elismeri mindenki jogát ahhoz, hogy a testi és lelki fejlődés elérhető legmagasabb szintjét élvezze. Azonban ahhoz, hogy valaki a testi/lelki fejlődés legmagasabb szintjét élvezhesse védelmet kell nyújtani számára minden olyan veszéllyel szemben, amely éppen ez ellen hat, így az erőszak mindenfajta káros megnyilvánulásával szemben is.

Annak ellenére, hogy a hatályos magyar szabályozás még mindig nem vette át a mindnek felett álló jelzőt az EU Alapjogi Kartájában, mint irányadó szempont, úgy szintén megjelenik a gyermek mindenek felett álló érdeke, mint mértékadó vezérfonál.²⁷

A fenti rendelkezéseket összegezve a téma szempontjából vizsgálendő, hogy a gyermek megfelelő, szellemi, értelmi, erkölcsi fejlődése felfogható-e olyan értéként, végső soron gyermeki érdekként, amely adott esetben a véleménynyilvánítás szabadsága mellett/előtt állhat. Különösen, ha a szabályozás adta lehetőségek nem abszolút korlátozást eredményeznének, csupán azt, hogy adott tartalmak valóban olyan besorolási kategóriában és időpontban kerüljenek közlésre, amikor a gyermek életritmusára és törvény adta védelme alapján valóban nem találkozhatna a személyisége fejlődésére esetlegesen káros hatást gyakorló tartalmakkal. Mindez összhangban áll, a fentiekben ismertetett nemzetközi dokumentumok kritériumrendszerével, így különösen a New York-i Egyezmény által megfogalmazott azon kívánalommal, amely szerint a gyermek mindenek felett álló érdekének

---

²⁶31. cikk

²⁷Az Alkotmány...i.m. 2385.o.

deklarációjával a cél az, hogy a gyermek olyan jogosultságban részesüljön, amely adott helyzetben a lehető legtöbb jogot biztosítja számára. Természetesen más jogos érdekének tiszteletben tartása mellett.

3. Hazai szabályozás

A nemzetközi dokumentumok egyes rendelkezései után szükséges megvizsgálni a hazai szabályozás egyes, a téma szempontjából lényegesnek tekinthető szabályhelyeit is. Eredetileg és eredendően a gyermek gondozása, nevelése, védelme a szülőre hárult. Az állam csak akkor lépett be a szülő-gyermek viszonyba, ha a szülő nem tudta, vagy nem akarta teljesíteni kötelességeit a gyermekkel kapcsolatban, aminek következtében annak élete, neveltetése súlyos veszélybe került. Mára ez a helyzet megváltozott. Az állam elkötelezi magát a család támogatására mégpedig úgy, hogy a szülő teljesíthesse kötelességeit a gyermek iránt. Különösen a második világháború után vált általánossá az, hogy a fejlett országok áttértek a szülőket leváltó gyermekvédelemről a család működését támogató gyermekjóléti ellátások rendszerére.²⁸

A Magyar Köztársaság Alkotmányának 8. §-a értelmében a Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam első rendű kötelezettsége.

Az Alkotmány 16.§ alapján „A Magyar Köztársaság különös gondot fordít az ifjúság létbiztonságára, oktatására és nevelésére, védelmezi az ifjúság érdekeit.”A 67. § (1) bekezdésének rendelkezései szerint minden gyermeknek joga van a családjá és az állam részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges, emellett azonban az Alaptörvény 62. § (2) bekezdése alapján a szülőknek joguk van ahhoz, hogy a gyermeküknek adandó nevelést megválasszák. A gyermek megfelelő fejlődéshez való jogát fogalmazza meg a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban: Gyvtv.) is.

Az említett jogforrások tehát deklarálják a gyermek jogát a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi jóléthez, egészséghez. Praktikusan ez úgy érhető el, ha a gyermek mindaddig távol marad minden erőszakos, fizikai, lelki durvaságtól, nem neki szánt információtól, amíg ezeket a tartalmakat nem tudja helyesen és kellőképpen értelmezni, és nem tud ezekről kellő

---

²⁸Bíró Endre: Diákjogok Magyarországon. Társadalmi Szemle, 1997.5. 63-67.p.

értékítéletet alkotni. Kérdés azonban, hogy mi tekinthető megfelelő fejlődésnek, és ártalmas információnak? Ártalmas információnak tekinthető minden olyan tartalom, amely általában veszélyezteti a kiskorú egészséges fejlődését, legyen szó akár testi, szellemi vagy erkölcsi fejlődésről. A megfelelő fejlődés alatt pedig olyan hosszú távú folyamatot kell érteni, amely során a gyermek egészséges – az orvostudomány jelenlegi állása szerint általában elvárható-pszichológiai és testi fejlődése biztosított. Emellett nehézséget okozhat a szülői-társadalmi-állami szerepvállalás mértékének meghatározása is. Ezen a szinten az államnak, aktív, tevőleges szerepet kell vállalnia, és elképzelhető, hogy adott esetben megfelelő, a jogforrási rendszerbe illő szabályhelyekkel meg kell húznia azokat a határokat, amelyekben belül már érvényesülhet a szülői akarat. Ez meglátásom szerint úgy valósulhat meg a leginkább, ha nagyobb figyelem és körültekintés jutna a gyermekeket fokozottan érintő és veszélyeztető tartalmak vizsgálatára. Megfelelően elvégzett és átgondolt hatástanulmányok eredményeit és a jogi szabályozás lehetséges útjait átgondolva elképzelhetőnek tartom egy olyan szabályozási struktúra kialakítását, amelyben valóban érvényesülhetne a gyermek mindenk felett álló érdeke.

Az Alkotmány állami, szülői és társadalmi szerepvállalásra vonatkozó, fentiekben ismertetett rendelkezései azonban elgondolkodtatóak a hazai szabályozással és jogértelmezéssel kapcsolatban, hiszen alapvető jogként fogalmazódik meg a család, illetve az állam részéről a gyermek joga ahhoz a védelemhez és gondoskodáshoz, amely megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges. Ugyanakkor alapjogi szinten megfogalmazódik a szülők nevelés megválasztásához fűződő alapvető joga is. Kérdés, hogy az alapvető jogok hierarchiájában, melyik alapvető jog élvez – inkább -prioritást, és hogy van-e létjogosultsága ezzel kapcsolatos, általánosan elfogadott értelmezésnek akár hazai, akár nemzetközi szinten. Véleményem szerint hosszú távon ezen kérdés megválaszolásának indokoltsága megkérdőjelezhetetlen.

4. Médiatörvény

A témával összefüggésben további kérdések merülnek fel a gyermek mindenk felett álló érdekével összefüggésben, ha áttekintjük azokat a szakaszokat, amelyeket a korábban, illetve jelenleg hatályos Médiatörvény tartalmazott/tartalmaz a nemzetközi szinten is elvárt és megfogalmazott kritériumokkal kapcsolatban. Magyarországon az elektronikus médiára vonatkozó szabályanyagot a Médiatörvény tartalmazza. Korábban a rádiózásról és a

televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény(Rttv.) viszonylag zárt rendszerével szabályozta a rádióra és televízióra vonatkozó szabályanyagot. A jogalkalmazás során felmerült problémákat az ORTT saját hatáskörében igyekezett elintézni, de meghatározott esetekben a bírói fórumhoz való jog sem volt kizárt.²⁹ A törvény rendelkezett a műsorszolgáltatás elveiről és szabályairól is, amelyek közül szükséges kiemelni azt az igen fontos, garanciális rendelkezést, amely szerint a műsorszolgáltató tevékenysége ellátása során köteles tiszteletben tartani az alkotmányos rendet, valamint az emberi jogokat.

A kiskorúak védelme érdekében a törvény műsorszervezeti követelményeket fogalmazott meg. Ennek értelmében a kiskorúaknak szánt műsorokban nem szabad erőszakos magatartást követendő példaként megjelenítő képet vagy hangot közzé tenni, illetve a kiskorúak személyiségfejlődésére ártalmas, így az erőszak öncélú alkalmazását magatartási mintaként és a szexualitást öncélúan alkalmazó műsorszámot csak 23.00 és 5.00 között lehetett műsorra tűzni, mindegyik a közönség figyelmét fel kellett hívni.

A törvény emellett tiltotta, hogy a kiskorúak személyiségfejlődésére súlyosan ártalmas műsorszámok közzétételre kerüljenek, amely követelmény különösen abból a szempontból érdekes, hogy az erőszak megjelenítése a magyar műsorszolgáltatásban kiugróan magas volt. 1998-ban az ORTT reprezentatív felmérése szerint a műsorok 2/3-ban, legalább egyszer előfordult agresszió. A legtöbb erőszak időarányosan animációs filmekben fordult elő, és törvényi szabályozás ellenére az erőszakot tartalmazó műsorszámok mintegy 30%-át kifejezetten gyermekek számára vetítették.³⁰

A hazai médiaszabályozás sarkalatos pontjaként a műsorszolgáltató önállóan határozta meg a műsorszolgáltatás tartalmát. Az alapvető jogok hathatósabb érvényesíthetősége érdekében 2002-ben került sor a médiatörvény módosítására. Ennek értelmében a műsorszolgáltatóknak a műsorszámokat 5 kategóriába kellett besorolniuk. A kategorizálás alapja az volt, hogy adott műsorszám alkalmas lehetett-e arra, hogy a kiskorúakban félelmet keltsen, vagy a fizikai, szellemi, és erkölcsi fejlődésüket kedvezőtlenül befolyásolja. A besorolást a műsorszolgáltató végezte, azonban a besorolási kötelezettség kizárólag a magyar műsorszolgáltatókra vonatkozott. E tekintetben a törvény hiányosságaként értékeltem, hogy kötelezettségek csak a magyar műsorszolgáltatót terheltek, és nem tartalmaztak rendelkezést a külföldi műsorszolgáltatók tevékenységével kapcsolatban.

---

²⁹Jany János-Ilosvai Gábor-Bölszkei János:Média jogi kézikönyv I. Osiris Kiadó, Budapest, 2000. 13-14.o.

³⁰Jany:i.m.101-103.o.

Az ismertetett és korábban alkalmazott rendelkezésekhez képest változást hozott a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (továbbiakban: Mttv.). Az Mttv. preambulumban megfogalmazza, hogy rendelkezései az Alkotmány, az alkotmányos elvek tiszteletben tartását szolgálják, figyelembe véve a technológiai fejlődés által előidézett körülményeket, óvva a véleménynyilvánítás, a szólás, valamint a sajtószabadságát, valamint felismerve a médiaszolgáltatások kiemelkedő kulturális, társadalmi és gazdasági jelentőségét.

A törvény alapelvi szinten rögzíti azt, hogy a Magyar Köztársaságban a médiaszolgáltatások szabadon nyújthatóak, a sajtótermékek szabadon közzétehetőek, valamint az információk és a vélemények a tömegkommunikációs eszközök útján szabadon továbbíthatóak. A médiaszolgáltatás és a sajtótermék tartalmának meghatározása szabad, emellett azonban a médiaszolgáltató és a sajtótermék kiadója felelősséggel tartozik a törvényben foglaltak betartásáért.³¹

A továbbiakban ismertetném azokat a rendelkezéseket, amelyek kifejezetten a gyermeki érdekek védelme okán kerültek az Mttv.-ben megfogalmazásra. A törvény 9. §-a rendelkezik a besorolási kötelezettségről, amelynek értelmében a lineáris médiaszolgáltatást nyújtó médiaszolgáltató - a hírműsorszám, a politikai tájékoztató műsorszám, a sportműsorszám, a műsorelőzetes, valamint a reklám, a politikai reklám, a televíziós vásárlás, a társadalmi célú reklám és a közérdekű közlemény kivételével - valamennyi, általa közzétenni kívánt műsorszámot a közzétételt megelőzően kategóriákba sorolja. Azt a műsorszámot, amely korhatárra tekintet nélkül megtekinthető vagy meghallgatható, az I. kategóriába kell sorolni. Az a műsorszám, amely hat éven aluli nézőben félelmet kelthet, illetve amelyet koránál fogva nem érthet meg vagy félreérthet, hat éven aluliak számára nem ajánlott jelzéssel a II. kategóriába kell sorolni. Azt a műsorszámot, amely tizenkét éven aluli nézőben félelmet kelthet, illetve amelyet koránál fogva nem érthet meg vagy félreérthet, a III. kategóriába kell sorolni. A műsorszám tizenkét éven aluliak számára nem ajánlott. A tizenhat éven aluliak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására alkalmas műsorszámot, különösen ha közvetlen módon utal erőszakra, illetve szexualitásra, vagy témájának meghatározó eleme az erőszakos módon megoldott konfliktus, a IV. kategóriába kell sorolni. A műsorszám minősítése tizenhat éven aluliak számára nem ajánlott. A kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására alkalmas

---

³¹2010.CLXXXV. tv. 3.§

műsorszámot az V. kategóriába kell sorolni, különösen, ha annak meghatározó eleme az erőszak, illetve a szexualitás közvetlen, naturális ábrázolása. Az ilyen műsorszám tizennyolc éven aluliak számára nem ajánlott. Végül azt a műsorszámot, amely alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének súlyos károsítására, különösen azáltal, hogy pornográfiát vagy szélsőséges, illetve indokolatlan erőszakot tartalmaz, a VI. kategóriába kell sorolni. A műsorszám közzétételének kezdetekor közölni kell annak minősítését. A lineáris audiovizuális médiaszolgáltatásban az egyes műsorszámok közzétételekor a minősítésének megfelelő jelzést piktogram formájában a képernyő valamelyik sarkában is meg kell jeleníteni úgy, hogy az a műsorszám teljes időtartama alatt jól látható legyen. A lineáris médiaszolgáltatásban a II. kategóriába sorolt műsorszám hat éven aluliaknak szánt műsorszámként nem tehető közzé, egyébként megfelelő jelzéssel bármikor közzétehető, a III. kategóriába sorolt műsorszám tizenkét éven aluliaknak szánt műsorszámként nem tehető közzé, egyébként megfelelő jelzéssel bármikor közzétehető, a IV. kategóriába sorolt műsorszám megfelelő jelzéssel ellátva, 21 óra és 05 óra között tehető közzé, az V. kategóriába sorolt műsorszám megfelelő jelzéssel ellátva, 22 óra és 05 óra között tehető közzé, végül a VI. kategóriába sorolt műsorszám nem tehető közzé.

A minősítésnél irányadó részletes szempontokat, az egyes műsorszámok közzététele előtt és közben alkalmazható jelzésekre, illetve a minősítés közlésének módjára vonatkozó jogalkalmazási gyakorlat fő elvi szempontjait - amennyiben a kiskorúak védelmével kapcsolatos közérdek vagy a kiskorúak védelmének egységes érvényesülése ezt indokolja - a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Médiatanácsa (a továbbiakban: Médiatanács) ajánlásban teszi közzé. Az utóbbi szabályozási fordulat azért érdekes, mert meglátásom szerint nem feltételelesen indokolja a közérdek, illetve a kiskorúak érdeke a szabályozáshoz kapcsolódóan a Médiatanács ajánlását, hanem erre a megfelelő joggyakorlat kialakítása érdekében alapvető szükség mutatkozik, különösen, ha figyelembe vesszük az ORTT már korábbiakban említett 1998-as felmérésének eredményét.

Az előzőekben ismertetett rendelkezéseket jórészt nem kell alkalmazni abban az esetben, ha a médiaszolgáltatás titkosított formában tartalmazza a műsorszámot, és a titkosítás feloldásához olyan kódra van szükség, amelyet a médiaszolgáltató csak tizennyolcadik életévét betöltött előfizető számára tett hozzáférhetővé, vagy amely valamely más hatékony műszaki megoldást alkalmaz annak érdekében, hogy a műsorszám kizárólag tizennyolc éven felüli nézők vagy hallgatók számára legyen elérhető. A hatékony műszaki megoldások

tekintetében a Médiatanács - szükség esetén nyilvános meghallgatást követően - ajánlást tesz közzé.

A médiaszabályozással kapcsolatosan sajnos mindez idáig érzek olyan hiányosságokat amelyeket csak akkor látnék orvosolhatónak, ha a gyermekbarát minősítő rendszerek mellett felállításra kerülne egy olyan szakértői testület is – akár a Médiatanács szervezetén belül – amely a műsorszolgáltató besorolási tevékenységét utólag ellenőrizné/ellenőrizhetné. Mindez azonban nem járna és nem járhatna azzal, hogy adott tartalmak közlését megtiltana a szakmai testület, csupán azt vizsgálná felül, hogy adott kategóriába sorolt műsorszám tényleges tartalma alapján valóban abban a műsorsávban kerül-e közlésre, amely a törvény előírásainak megfelelő.

Rövid összegzést téve tehát elmondható, hogy a gyermeki jogok védelme és érvényesítése olyan elv, amelyet a nemzetközi dokumentumok mellett az alaptörvény is határozottan véd.

Emellett az ifjúságról való gondoskodás olyan államcélként is megfogalmazható, amely folyamatosan megkívánja a gyermekek létbiztonságára és érdekeire irányuló fokozott figyelmet³², az állam a 67.§ (1) bekezdésében biztosított jogok érvényesülése által tud biztosítani.

Azonban Alkotmány 67.§ (1) bekezdésének alaptörvényen elfoglalt helyéből kiindulva, csakúgy, mint a minden gyermeknek joga van megfogalmazás alapján a gyermeki jogok leginkább alapvető jognak minősülnek, amely azáltal súlyos feladatokat von maga után az állam szemszögéből nézve.

5. Az állam intézményvédelmi kötelezettsége

A gyermeki jogok általában nem különböznek a felnőtteket megillető jogoktól, hanem azokon alapulnak a gyermek korának, szellemi és testi fejlettségének megfelelően. A gyermek sokkal kevésbé képes saját érdekeinek képviselésére, emiatt többletjogosítványokat kell biztosítani számára. Ezek az alkotmány rendelkezéseiből is kiolvashatóak és jelzik annak az elvnek a fontosságát és érvényesülését, amely szerint a társadalomban az egyik legfontosabb érték a

---

³²Az Alkotmány...i.m.2387.o.

gyermek.³³ A gyermeki jogok gyakorlásának megteremtése, a gyermek megfelelő védelmének biztosítása éppen ezért az államot aktív magatartásra kötelezi.³⁴

Ezt az elgondolást támasztja alá az Alkotmánybíróság állásfoglalása is, amely szerint a Magyar Köztársaság nemzetközi kötelezettségvállalásai az állam kötelezettségévé teszik, hogy megteremtődjenek a gyermek mindenek felett álló érdekének feltételei.³⁵ Ezt igazolja a 37/2002 (IX.4.) AB határozat is, amikor megfogalmazza az állam azon kötelezettségét, amely szerint az államnak védelmet kell nyújtania a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez, amely magában foglalja a szexuális fejlődés védelmének kötelezettségét is.³⁶

A megfelelő fejlődés törvényi biztosítása, a jogi szabályozás kialakítása tehát állami kötelezettség még akkor is, ha a védelem és gondoskodás elsősorban a család kötelezettsége. Ez azonban nem mentheti fel a társadalmat a kötelezettség alól, hiszen bár ezek a társadalmi hatások nem közvetlenül nevelő célzatúak, de – mint ahogy azt a modell-kísérletek is igazolták – a gyermek magatartását, viselkedését alapvetően meghatározzák azok a minták, amelyek őt nem csak a családban, hanem tágabb környezetében, a társadalomban körül veszik és mintául szolgálnak számára.³⁷

Emellett fontos kiemelni, hogy a jogi szabályozásnak figyelemmel kell lennie az életkori sajátosságokra is, tehát arra, hogy a gyermeknek életkorából adódóan számos, az emberi jogok szempontjából releváns tulajdonsága, így a belátási képessége eltér a felnőttektől, a felnőtteknél kiszolgáltatottabb, jogilag sérülékenyebb.³⁸ Erre mutat rá a 995/B/1990. AB határozat amikor kimondja, hogy „A gyermek ember, akit minden olyan alkotmányos alapvető jog megillet, mint mindenki mást, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz.”³⁹ előzőekben megfogalmazottakhoz kapcsolódik továbbá a 79/1995. (XII.21) AB határozat, amely kimondja, hogy az Alkotmány 67.§ (1) bekezdése a gyermek alapvető jogáról rendelkezik, és egyidejűleg megfogalmazza a gyermek védelmével és gondoskodásával kapcsolatos általános követelményeket és állami feladatokat is.⁴⁰ Az

---

³³ www.obh.hu (2006.10.06.) OBH 5710/1997.

³⁴ OBH 5710/1997.

³⁵ Chronowski-Drinóczi-Petrétei-Tilk-Zeller: Magyar Alkotmányjog III. Alapvető jogok DialógCampus Kiadó Bp.-Pécs, 2006 77-78.o.

³⁶ Chronowski...i.m.79.o.

³⁷ Chronowski...i.m.84-85.o.

³⁸ Sári – Somody: i.m. 342.o.

³⁹ 95/B/1990 ABH, ABH 1990

⁴⁰ 79/1995. (XII.21) ABH, ABH 1995

előbbieik alapján a gyermeki jogok mint egyfajta – életkoron alapuló – előnyben részesítés, vagy éppen a hátrányos megkülönböztetés indokaként is felfoghatóak.⁴¹

A Testület emellett a 1091/B/1999. AB határozatában rámutatott arra is, hogy az Alkotmány 67.§-a és a 16.§-a együttesen értelmezendő, amiből az következik, hogy a gyermekekről való gondoskodás komplex feladat.⁴² Az 54/2004 (XII.13.) AB határozatban pedig mindebből arra következtet a Testület, hogy mindenek megvalósítása terén az államnak jelentős kötelezettségei vannak. Az ifjúságról való gondoskodás olyan államcél, amely folyamatosan megkívánja az ifjúság létbiztonságára és érdekeire irányuló fokozott figyelmet.⁴³ Az állam a gyermek 67.§ (1) bekezdésében biztosított jogai érvényesülését az említett államcél megvalósítása útján tudja hatékonyan elérni. Az állam oldalán a gyermeki jogok érvényesítése tehát egyértelműen és vitathatatlanul jogi aktivizmust kíván meg. Az egyes jogágak és intézményrendszerek ennek megfelelő kialakítása a jogalkotó feladata.⁴⁴

Végül leszögezhető az is, hogy az Alkotmány 67.§ (1) bekezdésének alkotmányszövegen belül történő elhelyezkedéséből kiindulva, csakúgy, mint a minden gyermeknek joga van megfogalmazás alapján a rendelkezést alapjognak is tekinthető.⁴⁵ gyermekek esetében azonban maga az Alkotmány és nemzetközi egyezmények teszik állami kötelességgé a gyermek fejlődési útjának megóvását a veszélyektől és kockázatoktól, éppen annak érdekében, hogy felkészülhessen a felelős és tájékozott döntésekre, amint életkorával vélelmezett érettsége erre képessé teszi.⁴⁶ az olyan kockázatvállalásoktól is meg kell óvnia az államnak a gyermeket, amelyekkel kapcsolatban életkoránál – pontosabban az ez alapján feltételezett (testi, szellemi, erkölcsi és társadalmi) érettségénél- fogva nem képes megismerni és értékelni sem a választható lehetőségeket, sem választása következményeit saját személyiségére, illetve későbbi életére és társadalmi beilleszkedésére nézve.⁴⁷

Az Alkotmánybíróság 21/1996. (V.17.) AB határozatának rendelkező része szerint az Alkotmány már idézett gyermekjogi előírása, vagyis a gyermeknek az a joga, hogy az állam részéről megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemben és gondoskodásban részesüljön az állam alkotmányos kötelességét alapozza meg a gyermek fejlődésének védelmére. Az államnak ez a kötelessége alkotmányos alapot nyújt arra, hogy a

---

⁴¹Az Alkotmány...i.m.2387.o.

⁴²Az Alkotmány...i.m.2387.o.

⁴³Az Alkotmány...i.m.2387.o.

⁴⁴Az Alkotmány...i.m.2387.o.

⁴⁵Az Alkotmány...i.m.2387.o.

⁴⁶21/1996. (VI.17.) ABH, ABH 1996

⁴⁷Az Alkotmány...i.m.2391.o.

törvényhozó vagy a bíróság – elsősorban a nyilvánosság szférájában – a gyermek alapjoggyakorlását korlátozza.⁴⁸

A gyermek megfelelő fejlődése emiatt esetenként más alapvető jogok, így a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozását követelheti meg. Ehhez azonban nem elegendő a gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődésének elvont veszélyeztetése, hanem azt kell bizonyítani, hogy egyes tevékenységek korlátozása azért indokolt, mert az az adott korosztályra konkrét, közvetlen veszéllyel jár.⁴⁹ Minden esetben a körülmények alapos mérlegelésére van szükség, hiszen a gyermek megfelelő védelmezése mellett fel kell őt készíteni arra, hogy vannak olyan káros, befolyásoló tényezők, amelyekhez meg kell tanulnia viszonyulni, illetve ezekről véleményt kell formálnia. Eredményét tekintve az a fontos, hogy a társadalmi morálnak megfelelően sikerüljön ez a véleményformálás, és adott esetben az obszcén, pornográf, illetve erőszakos tartalmak/vélemények megfelelő értelmezését eredményezze.

A fentiekben ismertetett körülmények felvetik a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozhatóságát a gyermek jogai és az ifjúság védelme érdekében.

6. A véleménynyilvánítás szabadsága

Egyéni illetve politikai alapjog, a kommunikációs jogok anyajoga, amely szubjektív oldalról azt juttatja kifejezésre, hogy mindenkinek joga a véleményét, állásfoglalását, kritikáját, érzéseit, gondolatait, az általa ismert adatokat szabadon kifejteni. Az alapjog magát a véleményt mint jogi tényt védi tartalomra tekintet nélkül.⁵⁰

Ezt a gondolatot fejti ki az AB a 36/1994 (VI.24.) határozatában, amikor kimondja, hogy az alapjog „a véleményt annak érték- és igazságtartalmára tekintet nélkül védi.”-de ez nem jelent teljes immunitást, hiszen a külső korlát pl. becsület, emberi méltóság még akkor is korlátozható, ha igazságtartalma értelemszerűen nem vizsgálható. Magyarországon meghonosodott és az EJEB által is előírt felfogás alapján, a vélemény nem korlátozható annak modora, nyersesége miatt. A véleménynyilvánítás zavaró, sokkoló, felháborító jellege

---

⁴⁸Sári – Somody: i.m.344.o.

⁴⁹Chronowski...i.m.92-93.o.

⁵⁰Chronowski...i.m.296-297.o.

önmagában még nem alapozza meg a korlátozás lehetőségét, ha valamely védett érdek nem sérül.⁵¹

A 30/1992.(V.26.)ABH értelmében a véleménynyilvánítás szabadságának kitüntetett szerepe van az alkotmányos alapjogok között, a kommunikációs alapjogok anyajoga, amely önmagában még nem vezet arra, hogy az alapjog korlátozhatatlan lenne, de mindenképpen azzal jár, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak valójában igen kevés joggal szemben kell csak engednie, azaz a véleményszabadságot korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni.

Az alapjog tartalmát vizsgálva különbséget kell tenni a véleményszabadság határainak megvonása és az így meghatározott kategóriák védelmének mértéke között. A kategorizálás azonban veszélyes művelet, hiszen módot adhat arra, hogy a véleményeket azok értéke alapján sorolja be, az értékelés folyamata pedig magában foglalja a visszaélés esélyét.

Az EJEB is kimondta a Handyside – ügyben, hogy a véleménynyilvánítás elsősorban a politikai véleményeket védi.⁵² Politikai vélemény tehát általában véve értékesebb az egyéb véleménynyilvánításoknál. Azonban a kevésbé értékesnek minősített vélemények sem maradnak védelem nélkül, de védelmük értelemszerűen alacsonyabb szintű lesz. A csoportosításra, legalábbis politikai/nem politikai kategóriákra szükség van, mert ennek hiányában valamennyi véleményre egyazon mércét kellene alkalmazni.⁵³ képest a kevésbé értékes vélemények köre meglehetősen széles, ide tartozik gyakorlatilag minden olyan kifejezés amely nem tekinthető a közügyek vitájában részt vevőnek (reklám, pornográf kifejezések, alkotások.), ezért szigorúbban korlátozhatóak, de csak akkor, ha valamilyen kárt okoznak(pl. kiskorú fejlődését akadályozzák).⁵⁴

Nemzetközi szinten egységes szabályozás ezen a területen egészen biztosan a közeljövőben nem készülhet el, hiszen a nemzetközi szabályozásnak eltérő kultúrákat, eltérő hagyományokkal rendelkező államokat kellene érintenie, amely egyfelől uniformizálódáshoz vezethetne, másrésztől nehézkesen vagy talán nem is lehetne olyan szabályanyagot összeállítani, amely amely valamennyi állam, valamennyi kultúra számára elfogadható lenne.

---

⁵¹Az Alkotmány...i.m. 2225-2226.o.

⁵²Az Alkotmány...i.m. 2224.o.

⁵³Az Alkotmány...i.m. 2225.o.

⁵⁴Az Alkotmány...i.m.2226.o.

7. Alapjogi korlátozhatóság

Alapjogi szinten a téma szempontjából kiemelkedően fontos annak tisztázása, hogy érvényesülhet-e a gyermek mindenek felett álló érdeke a véleménynyilvánításhoz való jog korlátozása által. Ez azért fontos, mert a kommunikációs jogok anyajoga által kaphatnak nyilvánosságot az erőszakos és káros tartalmak, amelyeknek gyermeki fejlődésre gyakorolt káros hatását a korábban kifejtett elméletek és gyakorlatok egyértelműen igazolták.

A véleménynyilvánítás határainak meghúzásakor az Alkotmány által is előírt parancs, hogy a korlátozás a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségeknek megfelelően történjék. Ezek közül kiemelkedő szerepe van az 1950-es Egyezménynek, illetve a betartása felett őrködő EJEB gyakorlatának, amely egy maghatározott csoport tekintetében meghagyja a tagállamok mozgásterét a véleményszabadság korlátozásával kapcsolatban, így a közerkölcsbe ütköző kifejezések esetében.⁵⁵

A véleménynyilvánítási szabadság többdimenziós jog. Határainak megvonásánál több, eltérő, olykor összeütközésben lévő érdekere is figyelemmel kell lenni, hiszen több, egymással olykor ellentétbe kerülő érdeket is véd (ez indokolja például a médiaszabályozás létét), gyakorlásakor tekintettel kell lenni egyéb – természetesen kellőképpen súlyos - érdekekre, jellemzően más alapvető jogok gyakorlására is.⁵⁶

A véleménynyilvánítás szabadságának korlátozásával kapcsolatban az AB az általános tesztet (szükségességi-arányossági) és a reális veszély tesztjét dolgozta ki. Utóbbi azt követeli meg, hogy közvetlen alapjogi sérelem veszélye igazolható legyen. A véleménynyilvánítás szabadsága a hatályos szabályozás szerint a közrend, a köznyugalom, a közerkölcs és a közegészség sérelme esetén korlátozható. Ha tehát adott esetben a gyermek a média által olyan tartalommal találkozhat, amely közerkölcsbe ütközik, az alapjogok korlátozhatóak. Ezen felül az említett emberi jogokat akkor is korlátok közé kell szorítani, ha ezt egy másik alapvető jog, így a gyermeki jogok érvényesülése/védelme megkívánja (reális veszély). Ha tehát az Alkotmányban megfogalmazott védelem és gondoskodás (15.§) másként nem érhető el, szükség lehet a véleménynyilvánítás korlátozására. A kérdés ezzel kapcsolatban az, hogy sikerülhet-e a közvetlen alapjogsérelem veszélyét igazolni, vagy a közerkölcs korlátjára támaszkodhatunk csupán.

---

⁵⁵Az Alkotmány...i.m. 2237.o.

⁵⁶Az Alkotmány...i.m. 2235.o.

Ezért az lenne a lehető legkézenfekvőbb megoldás, ha fel lehetne állítani az alapjogok abszolút hivatalos hierarchiáját, így a jogok összeütközésekor mindig a rangsorban előrébb álló jogra nézve kellene kedvezőbb döntést hozni. Azonban az alapvető jogok katalógusaiból nem következik ilyen rangsorolás, és a jogértelmezési gyakorlat általában nem megy túl azon, hogy szóljon az alkotmányos demokráciában kiemelt fontosságú jogokról.

8. Az erkölcsvédelem problematikája

Tekintettel arra, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága a közerkölcsre tekintettel is korlátozható, érdemes megvizsgálni az erkölcsvédelem problematikáját is. A 36/1994. (VI.24.) ABH megfogalmazza, hogy a véleménynyilvánítás szabadság nem pusztán a hírek közlését és továbbítását foglalja magában, hanem általában mindenféle mások irányában való közlés szabadságát is, mégpedig a közlés módjától, a közlemény értékétől és erkölcsi minőségétől függetlenül.

Ezt a megállapítást elgondolkodtatónak tartom, ha ugyanis erkölcsi minőségtől függetlenül minden tartalom közzé tehető, hogyan érvényesülhet a közerkölcs védelmének korlátja. De hogyan használható a közerkölcs mint korlátozási alap, ha valójában nem tisztázott, hogy mit is foglal magában ez a fogalom?

A közerkölcs fogalmát mindez idáig egyetlen jogrendszer vagy nemzetközi jogi dokumentum sem definiálta annak ellenére, hogy többször is hivatkoznak rá, mint a véleményszabadság lehetséges korlátjára. Az EJEB is óvakodott az erkölcs általánosan, minden európai államban alkalmazható fogalmának meghatározásától, a kérdés tisztázását a tagállamok hatáskörébe utalta.⁵⁷

A 20/1997.(III.19)ABH is ráirányította a figyelmet a törvény eme rendelkezésére. A döntés azonban annyit szögez le, hogy 21/1996. (V.17.) ABH már megállapította, hogy az AB nem vizsgálja felül a jogban érvényesített közerkölcs tartalmát. A közrendet és benne az erkölcsöket is a képviselőknek van módjuk érvényesíteni, amíg valamely más okból az Alkotmányba nem ütköznek. Mivel a közerkölcs fogalmát és tartalmát jogszabály nem határozza meg, ezért annak megállapítása a jogalkalmazás körébe tartozik.⁵⁸ pedig széles körű mérlegelésnek ad lehetőséget és teret enged a szubjektivitásnak.

---

⁵⁷Az Alkotmány...i.m.2262.o.

⁵⁸Az Alkotmány...i.m.2263.o.

A probléma tehát úgy lenne orvosolható, ha a közerkölcs fogalmi elemeinek tisztázására sor kerülhetne, legalább a hazai szabályozás tekintetében. Ennek hiányában a bírói gyakorlat a közerkölcs tartalmának megragadásához azt az iránymutatást adta, hogy a közerkölcs fogalma alá sorolható minden olyan magatartási szabály, amely a közfelfogás szerint egyértelmű és vitathatatlan.

9. De lege ferenda javaslat

Az ismertetett kutatási eredmények egyértelműen igazolják az erőszak és mindenféle erőszakos mozzanat káros hatását a gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődésére. Ezek olyan igazolt eredmények, amelyeknek mindenképpen megoldásra kell ösztönözniük. Ebben a vonatkozásban felelősség terheli az államot, a társadalmat, valamint a szülőket is, éppen ezért állami szinten, a televíziózással kapcsolatban szükségesnek tartom egy olyan szakmai minősítő – ellenőrző testület felállítását, amely a műsorszámok vizsgálata mellett kellően elrettentő szankciókat is alkalmazhatna az erőszakos/pornográf tartalmak megfelelő kategorizálása érdekében.

Emellett természetesen a szülők felelőssége sem elhanyagolható, hiszen ők azok, akik a gyermekek fejlődésére közvetlen hatással lehetnek. Ezért ennek érdekében meg kell tenniük minden alkalmas intézkedést, hogy a nem kívánt hatásokat elkerüljék. Ebben jelentős szerepe van a szülők megfelelő tájékoztatásának, végül a szülői magyarázat és megelőzés lehetőségének. Utóbbi különböző szűrőprogramokkal, egyéb technikai megoldásokkal is segíthető.

Kompromisszumra kellene jutni a közerkölcs fogalmi ismérveinek meghatározása érdekében végül az említett módszerek hatékonyságát elősegítendő ki kell építeni a megfelelő és mindenki számára elérhető médiaoktatás rendszerét, amely kellőképpen segítséget nyújthat a nem kívánatos médiahatások helyes értelmezéséhez. E tekintetben tehát szükség van olyan pedagógiai módszerek kidolgozására, amelyek a gyermek életkorához igazodva nyújtanak segítséget ahhoz, hogy a legkisebbek is helyesen tudják értelmezni azokat a hatásokat, amelyek nekik szólnak, és amelyeket a média közvetít számukra.